

ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО

Факультет дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної

Кафедра мистецьких дисциплін дошкільної та початкової освіти

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему:

«Естетичне виховання молодших школярів засобами петриківського розпису»

Студентки 2 курсу МАП групи
Освітньої програми Початкова освіта. Психологія
Спеціальності 013 Початкова освіта
Галузі знань 01 Освіта / Педагогіка
Ступеня вищої освіти магістр
Зінченко Марії Андріївни

Науковий керівник Старовойт Л.В., канд. пед. наук, доц.

Розширена шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Голова комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)
_____
(підпис) (ініціали, прізвище)
_____
(підпис) (ініціали, прізвище)

м. Вінниця – 2021 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні аспекти естетичного виховання молодших школярів.....	8
1.1 Естетичне виховання особистості: дефінітивний аналіз.....	8
1.2 Естетичне виховання молодших школярів як психолого-педагогічна проблема	20
1.3 Сучасний стан естетичного виховання молодших школярів (за результатами констатувального експерименту).....	30
РОЗДІЛ 2. Методичні основи естетичного виховання молодших школярів засобами петриківського розпису	51
2.1. Педагогічні умови естетичного виховання молодших школярів засобами петриківського розпису.....	51
2.2. Форми і методи організації навчання петриківського розпису на уроках мистецтва у початковій школі.....	63
2.3. Петриківський розпис у змісті професійної підготовки майбутніх вчителів початкових класів.....	73
ВИСНОВКИ.....	82
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	87
ДОДАТКИ.....	94

ВСТУП

Протягом усього життя формується і розвивається естетичне ставлення людини до світу. Проте, не всі його періоди однакові для естетичного виховання. Письменники, педагоги і діячі культури відзначають важливе значення естетичного виховання у молодшому шкільному віці. Особливості розумової та емоційної сфер дітей цього віку (такі як висока емоційна сприйнятливість, гнучкість і розкутість уяви, максимально сприяють освоєнню світу естетично значущих предметів і явищ) є найбільш сприятливими для естетичного виховання, в зв'язку з тим, що в молодшому шкільному віці дитина чутлива до впливу слова, фарб, музики. На забезпечення цього процесу націлені ідеї та положення, викладені в державних нормативно-правових документах України, а саме в законах України «Про освіту», Державній національній програмі «Освіта» (Україна ХХІ століття), Концепції виховання дітей та молоді в національній системі освіти, Концепції художньо-естетичного виховання учнів у закладах загальної середньої освіти, Національній доктрині розвитку освіти в Україні, Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 рр. та ін.

У розробку теорії естетичного виховання великий внесок внесли А.Макаренко, В. Сухомлинський, В. Кудін, Б. Неменський, Е. Водовозова, П.Каптерева, С. Лисенкова та інші. Психологічні аспекти естетичного виховання розглянуті в роботах Л. Волович, І. Долецька, Б. Теплова, Л.Виготського, Н. Киященко, І. Кон, Б. Теплов і ін. Теоретичні основи системи естетичного виховання представлені в роботах Н. Киященко, Б.Лихачова, М. Кагана, С. Коломієць, Л. Коваль, В. Передерій, Т. Цвілих, Г.Шевченко і ін.

У Концепції модернізації довгострокового соціально-економічного розвитку української системи освіти підкреслюється важливість і значення системи освіти дітей, що сприяє формуванню і розвитку творчих

здібностей, розвиток і підтримку талановитих дітей, задоволення індивідуальних потреб в інтелектуальному, естетичному, моральному вихованні, соціального і професійного самовизначення дітей.

Сьогодні в Україні запроваджується поняття художньо-естетичного виховання молодших школярів. Глобалізація, як головна риса української сучасності та соціокультурного процесу, формується на основі сотень років національних традицій та на загальному тлі інтеграції Європи та світу, орієнтуючись на загальнолюдські базові демократичні цінності громадянського суспільства.

Відповідно до цієї концепції метою художньо-естетичного виховання є формування особистісного ціннісного ставлення до дійсності та мистецтва у сприйнятті, інтерпретації та практиці художньо-творчої діяльності учнів, виховання естетичної свідомості, культурно-мистецьких здібностей, самореалізації. Потреба духовного самовдосконалення.

Найважливішою складовою педагогічної діяльності є естетичне виховання як цілеспрямоване формування установки на певний, власне людський рівень практичної діяльності. Підсумковою метою естетичного виховання у освіті виступає становлення естетичної вихованості дитини.

Метою навчання мистецтва у НУШ (О. Савченко) є всебічний художньо-естетичний розвиток особистості дитини, освоєння нею культурних цінностей у процесі пізнання мистецтва; плекання пошани до вітчизняної та зарубіжної мистецької спадщини; формування ключових, мистецьких предметних та міжпредметних компетентностей, необхідних для художньо-творчого самовираження в особистому та суспільному житті.

Аналіз сучасної наукової літератури дозволив виділити **протиріччя** між формою і змістом естетичного виховання молодших школярів, між метою та шляхами реалізації естетичного виховання засобами петриківського розпису, між завданнями й методами естетичного виховання дітей. Аналіз науково-методичної літератури, досліджень

проблеми естетичного виховання молодших школярів показав, що ця проблема є актуальна. Актуальність даної теми зумовлена, тим що однією з найвагоміших проблем суспільства є виховання високодуховної, висококультурної, естетично вихованої дитини з високими моральними принципами. Актуальність проблеми дослідження зумовили вибір теми **«Естетичне виховання молодших школярів засобами петриківського розпису»**.

Об'єкт дослідження: естетичне виховання дітей в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти.

Предмет дослідження: педагогічні умови естетичного виховання молодших школярів засобами петриківського розпису.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати педагогічні умови та методичні аспекти естетичного виховання молодших школярів засобами петриківського розпису.

Реалізація поставленої мети передбачають розв'язання таких завдань:

- проаналізувати науково-методичну літературу з питань естетичного виховання дітей молодшого шкільного віку засобами петриківського розпису;
- визначити критерії, показники рівнів сформованості естетичного смаку молодших школярів;
- обґрунтувати педагогічні умови естетичного виховання молодших школярів засобами петриківського розпису;
- сформулювати методичні рекомендації учителям щодо особливостей естетичного виховання молодших школярів засобами петриківського розпису.

Методи наукового дослідження: теоретичні: аналіз філософської, психологічної, педагогічної літератури для уточнення змісту поняття «естетичне виховання» та розкриття його сутності; синтез, порівняння, класифікація й узагальнення теоретичних та емпіричних даних для

визначення критеріїв і показників, обґрунтування педагогічних умов естетичного виховання дітей засобами петриківського розпису; емпіричні: анкетування, педагогічне спостереження, творчі завдання, педагогічний експеримент для виявлення рівня сформованості естетичного смаку.

Експериментальна база дослідження: Загальноосвітня школа № 27 м. Вінниця, 4-Д клас. Констатувальний експеримент охопив 12 учителів та 35 дітей молодшого шкільного віку.

Апробація результатів дослідження здійснювалася на:

- Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми мистецької підготовки майбутнього вчителя» (VIII школа методичного досвіду). - Вінниця, 24-25 листопада 2020 року;
- Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Наукові дослідження та інновації в галузі суспільно-гуманітарних наук», Мелітополь, 24-25 листопада 2020 року.
- звітній науково-практичній конференції викладачів і студентів факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв імені Валентини Волошиної. Серія «Мистецтво», ВДПУ ім. М.Коцюбинського, Вінниця, квітень 2021 року;
- V Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами», Вінниця, 17-18 листопада 2021 року.

Основні результати дослідження висвітлено в публікаціях автора:

1. Зінченко М. Петриківський розпис як елемент розвитку soft skills. *Наукові записки: Збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв. Серія «Мистецтво»* Вінниця, 2021. С.63-68.
2. Зінченко М. Петриківський розпис у театральній декоративній мистецтві. *Актуальні проблеми мистецької підготовки майбутнього вчителя (VIII школа методичного досвіду) матеріали Всеукраїнської науково-*

практичної конференції з міжнародною участю, 24-25 листопада 2020 року. Вінниця, 2020. С. 181-186.

3. Зінченко М. *Поняття і сутність естетичного виховання молодшого школяра. Наукові дослідження та інновації в галузі суспільно-гуманітарних наук : збірник матеріалів I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Частина 2. Мелітополь: ТДАТУ, 2021. С. 398-402.*

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

ВИСНОВКИ:

Аналіз наукових джерел з філософії, психології, педагогіки, методики трудового навчання, аналіз реальної педагогічної практики, дозволили обґрунтувати, розробити та перевірити в ході проведення педагогічного експерименту виокремлені педагогічні умови та методику розвитку художньо-образного мислення молодших школярів у процесі образотворчого навчання.

Узагальнюючи результати, проведеного нами дослідження, можна зробити наступні висновки:

1. Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив з'ясувати, що вивченням досвіду формування естетичної культури займалися: Д. Кабалевський, Ш. Амонашвілі, Д. Д жола, А. Щерба та ін. Також дізналися, що важливою умовою оновлення нашого суспільства, його гуманізації та морального піднесення є виховання у сучасній молоді естетичного інтересу до національної культури, втіленої в наукових знаннях, у народних традиціях, нормах повсякденної поведінки [9, 126].

Нами було розкрито поняття естетичного виховання. Естетичне виховання молодших школярів це педагогічна діяльність, яка сприяє:

- передачі вихідних естетичних знань;
- розвитку здібностей емоційно-чуттєвого сприйняття та естетичної оцінки;
- накопичення досвіду емоційно-чуттєвих переживань;
- формування естетичних інтересів, елементарних умінь і навичок предметної творчої діяльності естетичної спрямованості, що в свою чергу є основним психологічним підставою для творчості і креативності (здатність мислити нестандартно).

Основним завданням естетичного виховання дітей молодшого шкільного віку є формування гармонійно розвиненої людини.

Естетичне виховання має на меті розвинути в особистості творче мислення, здатність до емоційного відгуку на мистецтво, розуміння його і в цілому створити умови для формування духовних цінностей.

Важливою особливістю естетичного виховання дітей середнього шкільного віку в сучасних умовах є формування естетично вихованої людини. Причому процес формування необхідно здійснювати за такими напрямками:

- розвиток системи знань і індивідуальних уявлень про сутність і значимість естетичного виховання дітей середнього шкільного віку в сучасних умовах;
- створення умов для формування почуття обов'язку і відповідальності за сьогодення і майбутнє;
- формування культури поведінки і діяльності, що відповідають національним, громадським і державним інтересам [44, 59].

У руслі вирішення цих завдань було обґрунтовано, що естетичне виховання дітей середнього шкільного віку в сучасних умовах є актуальною і досить складною проблемою.

Теоретичний аналіз філософських, психологічних і педагогічних досліджень дозволив виявити особливості феномену естетичного виховання дітей середнього шкільного віку в сучасних умовах.

Ми визначили форми та методи роботи естетичного виховання дітей молодшого шкільного віку. Отож, формуванню естетичного смаку можуть сприяти наступні методи роботи з учнями: наочні (ознайомлення з творами мистецтва); словесні (бесіди і дискусії щодо творів мистецтва) і практичні (діяльність студентів по створенню продуктів творчості). До основних форм проведення занять по формуванню естетичного смаку відносяться: уроки, практичні заняття, виїзні заняття на природі, екскурсії, відвідування музеїв і виставок, участь в оглядах-конкурсах.

Естетичний смак і його формування безпосередньо пов'язані зі здатністю особистості пізнавати, відчувати, розуміти і оцінювати естетичні явища. Формування естетичного смаку здійснюється в діяльності і з урахуванням вікових психологічних особливостей учнів.

Естетичне виховання визначається рівнем розвитку свідомості, здатністю створювати і перетворювати навколишній світ за законами краси, що включає наступні компоненти: естетичні емоції і почуття, естетичні мотиви і потреби, естетичні знання, вміння і навички, естетичні переживання, естетичні судження, естетичний смак, вміння оцінювати предмети і явища.

2. Нами було визначено критерії розвитку естетичного смаку молодших школярів у процесі образотворчого мистецтва:

- емоційно-ціннісний критерій (естетичні почуття, сформовані уявлення про красу, цінності);
- художньо-пізнавальний критерій (естетичні потреби, естетичний інтерес і естетичні уподобання);
- комунікативно-діяльнісний критерій (інтерес до народного мистецтва та прагнення учнів до художньо-естетичного саморозвитку).

3. Нами було виокремлено педагогічні умови, що сприяють розвитку художньо образного мислення і створення виразного художнього образу у виробках молодших школярів:

- Забезпечення особистісно-орієнтованого підходу у процесі художньо-творчої діяльності молодших школярів. Технологія особистісно-орієнтованого навчання заснована на принципі індивідуального підходу, при якому враховуються індивідуальні особливості кожної дитини, що, дозволяє сприяти розвитку особистості дошкільника.

- Забезпечення емоційної складової в процесі художньо-творчої діяльності молодших школярів

Для дітей в шкільному віці найбільш властиві емоційна мінливість, яскравість, імпульсивність прояву емоцій, що поступово змінюється

більшою адаптивністю. Все це обумовлює ключову спрямованість педагогічної роботи з дітьми шкільного віку - емоційне наповнення життя дитини і організація допомоги в досягненні емоцій і їх регуляції [26, 165].

- Формування пізнавальної самостійності шляхом заохочення молодших школярів до художньо-практичної діяльності.

Пізнавальна самостійність в діяльності пов'язана з мотивом, усвідомленим спонуканням, що призводить до цілеспрямованої діяльності. Самостійність і активність, відбиваючи психічні властивості і якості особистості людини: мотивацію, темперамент, здібності, характер, розвиваються в діяльності. Пізнавальна активність розвивається в процесі пізнавальної діяльності, проявляючись у прагненні учня до пізнання, його намаганні, розумових зусиль, мобілізації морально-вольових якостей. Отже, прояви потреби індивіда в пізнавальної діяльності демонструють рівень активності і самостійності.

- Активізація естетико-виховного потенціалу творів мистецтва у процесі художньо-творчої діяльності дитини.

Пізнавальні процеси в людини розвиваються все життя, але найактивніше це відбувається в дитинстві, особливо в перші десять років. Ще раніше закладаються основи зародження творчої особи. Один із найкорисніших видів заняття є малювання. Малюючи, учень молодших класів вчиться як бачити і представляти образи, а й відтворювати їх. Малюючи, дитина вільно висловлює думки, емоції, відчуття. Вона зображує своє індивідуальне ставлення до оточення, показує, що для неї головне, а що другорядне.

4. Нами було виокремлено методичні рекомендації учителям початкової школи учителям щодо особливостей естетичного виховання молодших школярів засобами петриківського розпису. Одною з яких є те, що важливою умовою успішного навчання майбутніх учителів початкових класів образотворчого мистецтва, розвитку в них художніх здібностей у процесі виконання завдань самостійної роботи є індивідуальний підхід,

вибір способів, методів, темпу навчання в залежності від індивідуальних особливостей та інтересів здобувачів ступеня вищої освіти.

У даній методичній розробці подано рекомендації щодо до проведення уроків образотворчого мистецтва та трудового навчання через використання методики петриківського розпису, також розглядаються засоби формування у дітей національної культури, форми і методи організації навчання декоративного розпису. Мета дослідження включає, що полягає у спробі підвищити рівень загального розвитку учнів закладу загальної середньої освіти, зміцнити їхню національну свідомість та художньо-естетичну освіченість.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів цієї багатогранної проблеми і потребує подальший науково-педагогічний пошук, пов'язаний із підготовкою майбутніх учителів початкових класів до впровадження інноваційних технологій у процес ознайомлення дітей з декоративно-ужитковим мистецтвом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Авраменко, О. Л. Методичні аспекти роботи вчителя з обдарованими дітьми. Х. : Основа, 2012. №2. С.4-7.
2. Алісійчук О.С. Морально-естетичне виховання молодших школярів. Київ: Академія, 2011. 160 с.
3. Амонашвілі Ш.А. Школа життя. М., 2010. 132 с.
4. Барабоха Д. Формування творчого потенціалу як основний фактор естетичного розвитку школяра. Рідна школа. 2006. № 1. С.31-33.
5. Бех, І. Виховання як духовно-моральне удосконалення особистості. Рідна школа. 2015. № 4–5. С. 21–25.
6. Вакуленко О. С.,Вакуленко О.О. Земле моя, моя Україно! Альбом творчих робіт Ганни Самарської, частина II. Київ: ТОВ «Конві принт», 2020. 200 с.
7. Василюк А., Корсак К. Яковець Н. Нариси з порівняльної педагогіки: Навч. посібник. Ніжин: Редакційно-видавничий відділ НДПУ, 2002. 119 с.
8. Везумська О. М. Естетичне розвиток учнів початкових класів. Таврійський вісник освіти. 2011. № 4. С. 109-116.
9. Гарькава Т. Петриківський декоративний розпис. Підручник. Дніпро: Ліра, 2017. 220 с.
10. Гіптерс З. Мистецтво як засіб художньо-естетичного виховання. Рідна школа. 2010. №3. С.60 - 63.
11. Гриценко І.В. Проблеми естетичного виховання молодших школярів у сучасних умовах. Педагогіка. Соціальна робота. 2011. - №20. С. 20-25.
12. Грошовенко О.П. Формування у молодших школярів дбайливого ставлення до природи у позаурочній виховній роботі : дис. кандидата пед. наук : 13.00.07. Вінниця, 2007. 246 с.

13. Дабіжа Л.П. Нетрадиційне малювання як засіб розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку. _Наукові записки. Збірник матеріалів звітної науково практичної конференції викладачів і студентів: Серія «Мистецтво, 2018. С. 66-70.

14. Демченко І. І., Пічкур М. О. Близнюк Т. О. Творчий розвиток учнів початкової школи засобами образотворчого мистецтва: Монографія. К.: Оміда, 2009. 218 с.

15. Демченко О., Кепуле І.,Формування креативної компетентності майбутніх педагогів у контексті підготовки до роботи з обдарованими дітьми. Young Scientist»(«Молодий вчений»), 2018. С. 28-35.

16. Демченко О. П. Формування у майбутніх учителів початкових класів професійної готовності до створення виховних ситуацій : автореф. дис. ... канд. пед. наук : [спец.] 13.00.04 "Теорія і методика проф. освіти" Вінницький держ. пед. ун-т ім. Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2006. 22 с.

17. Етика. Естетика: навч. посіб. К.: «Центр учбової літератури», 2014. 432 с.

18. Єгорова В., Черепанова А., Бедрик С. Розпис як різновид декоративноприкладного мистецтва. Вісник ПДАБА. 2013. № 14. С. 58–63.

19. Завершинський В. Олександр Опарій: петриківські мотиви у мистецтві декоративного розпису. Харків: Раритети України, 2017. 168 с.

20. Заболотна В. Амвросій Бучма: хто ж він? Просто людина. Просто геній. День. 2016. № 42. С. 22 – 23.

21. Ільєнко, Е.В. До розмови про естетичне виховання. Школа повинна вчити мислити. М., 2002. С. 91-94.

22. Карпенчук С. Г. Теорія і методика виховання. К.: Вища школа, 2005. - 180 с.

23. Козляковський П.А. Загальна психологія. Миколаїв: Дизайн і поліграфія, 2005. 205 с.

24. Колесніков М. П., Лозовий В.О. Естетика: навч. посібн. К.: Юрінком Інтер, 2007. 205 с.
25. Коломієць С. В. Майстрята пензля. Розкажіть онуку. 2014. № 8. 51-52.
26. Кравчук Л. В. Сходинки етичного зростання : навч.-метод. посіб. для 3-го кл. К. : Шк. світ, 2012.126 с.
27. Костійчук О.П. Естетичне виховання учнів. Шкільна бібліотека. 2010. № 21. С. 30-31.
28. Любчак Л.В. Умови творчого розвитку майбутнього вчителя (на матеріалах вивчення курсу “Основи педагогічної майстерності”). Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія. Зб.наук. праць. Випуск 15. Вінниця: ПП «Едельвейс і К». 2005. С. 38-40.
29. Масол, Л. Методика навчання мистецтва в основній школі : Методичний посібник для вчителів. К. : Шк. світ, 2012. 128 с.
30. Мінасян, Н. Г. Художня культура : творчі завдання, тести, кросворди. К. : Шк. світ, 2011. 120 с.
31. Місюра В.О. Творча майстерня: Петриківський розпис. Позакласний час. 2009. № 3-4. 146 с.
32. Настенко С., Чачко С. Магія петриківського розпису в культурній спадщині України : бібліогр. Список. К., 2017. 10 с.
33. Невська, Т. А. , Болотова, С. В. Розвиток творчих здібностей учнів. Х. : Основа, 2012. №15-16. С.58-62
34. Опалюк Т.Л. Використання комплексної взаємодії мистецтв у естетичному вихованні молодших школярів. Проблеми сучасної психології. 2012. № 15. С. 438-447.
35. Панко В. Петраківський розпис – перлина України. Дім і сім'я. 2013. №1. С.34-36.
36. Пікуш А. Петриківка. Культура і життя. 2003. №33. С.3.

37. Сирітка Г. Виховання естетичних поглядів молодших школярів. Початкова освіта. 2002. № 13. С. 8.
38. Соломаха С. Естетика краси й добра в мистецтві. Мистецтво та освіта. 2009. № 3. С.2-6.
39. Стасов, В. В. Живопис, скульптура, музика. Вибрані твори: в 6 ч. 2017. С. 89-116.
40. Стасюк Н.А. Естетичне виховання молодших школярів засобами образотворчого мистецтва. Педагогічні науки. 2012. № 3. С. 59-61.
41. Стешенко Г.О., Скаченко О.О. Петриківський розпис : бібліогр. покажч. М-во культури України, Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, наук. б-ка. Київ, 2018. 77 с.
42. Степановська Л. Організаційно-педагогічні умови позакласної роботи. Сучасна школа України. 2011. № 10. С. 56–65.
43. Фролівська М.М. Педагогіка мистецтва. Барнаул: Видавництво АМУ, 2007.
44. Хамітов Н. Етика та естетика. Словник заключних термінів. К.: КНТ, 2009. 336 с.
45. Цибар Т.М. Естетичне виховання учнівської молоді на уроках образотворчого мистецтва. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер. Педагогіка. Ужгород, 2007. Вип. 11. С.155 - 156.
46. Чорноус З. Збереження традицій. Початкова школа. 2010. №4. С.4-5
47. Чорноус З. У Петриківцях у селі живуть крапельки малі. Початкова освіта. 2000. №4. С.5.
48. Чуднівець А. Самобутність петриківського розпису як унікального явища української художньої культури. Київ, 2015. С. 34-41.130 с.
49. Шевчук С. Таємниці малювання. Розкажіть онуку. 2014. № 2. С. 119-123.

50. Шелестова Л., Гайдамака О., Чиренко Н, Чернякова Н. Образотворче мистецтво в основній школі. К.: Шк. світ, 2011. 128 с
51. Шестакова О. І. Петриківський розпис. Джерела. Київ: Мистецтво, 2018. 80 с.
52. Шестакова О.І. Петриківський розпис: Книга-альбом. Київ: Мистецтво, 2015. 240 с.
53. Шестакова О.І. Центр народного мистецтва «Петриківка». Історія та сьогодення. К.: ДП «НВЦ «Пріоритети», 2016. С. 120–126.
54. Щербак В., Славетна М. Народне мистецтво. 2007. № 1-2. С.4-9.
55. Яновська Н. Мистецтво навчання або навчання через мистецтво. Початкова школа. 2005. № 9. С. 47 – 49.
56. Lazarenko N. I., Brovchak L. S., Starovoit L. V. The development of musical intelligence in junior schoolchildren during the lessons of the artistic cycle. SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION. Proceedings of the International Scientific Conference, 24–25 May 2019. Vol. IV. P. 422–439. URL: <http://journals.rta.lv/index.php/SIE/article/view/3999>
57. Starovoit L. Psychological and pedagogical aspects of preschoolers creative development in the process of creative labor training /L.Starovoit // Zbior artykułow naukowych. Konferencji Miedzynarodowej Naukowo-Praktycznej “ Pedagogika.Współczesne tendencje wnauce i edukacji “. – Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2016. –P. 84-87